

ירושלים, ראס אל-עמוד: כלי חרס

ליאורה פרויד

נבדקו שני מכלולי כלי חרס מהחפירה בראס אל-עמוד (ר' עדוי 2019), האחד מבור המים והשני מהקולומבריום. המכלול מבור המים הוא מכלול גדול ומגוון, שמקורו בשכבות נפרדות שהתגלו זו מעל זו, ולכן הוא מפורסם להלן באיכות¹. לעומת זאת מכלול כלי החרס מהקולומבריום מצומצם ומעורב, ועל כן הוא מתואר להלן בקצרה. שני המכלולים מתוארכים ברובם לסוף תקופת הברזל ובמקצתם לתקופה הפרסית.

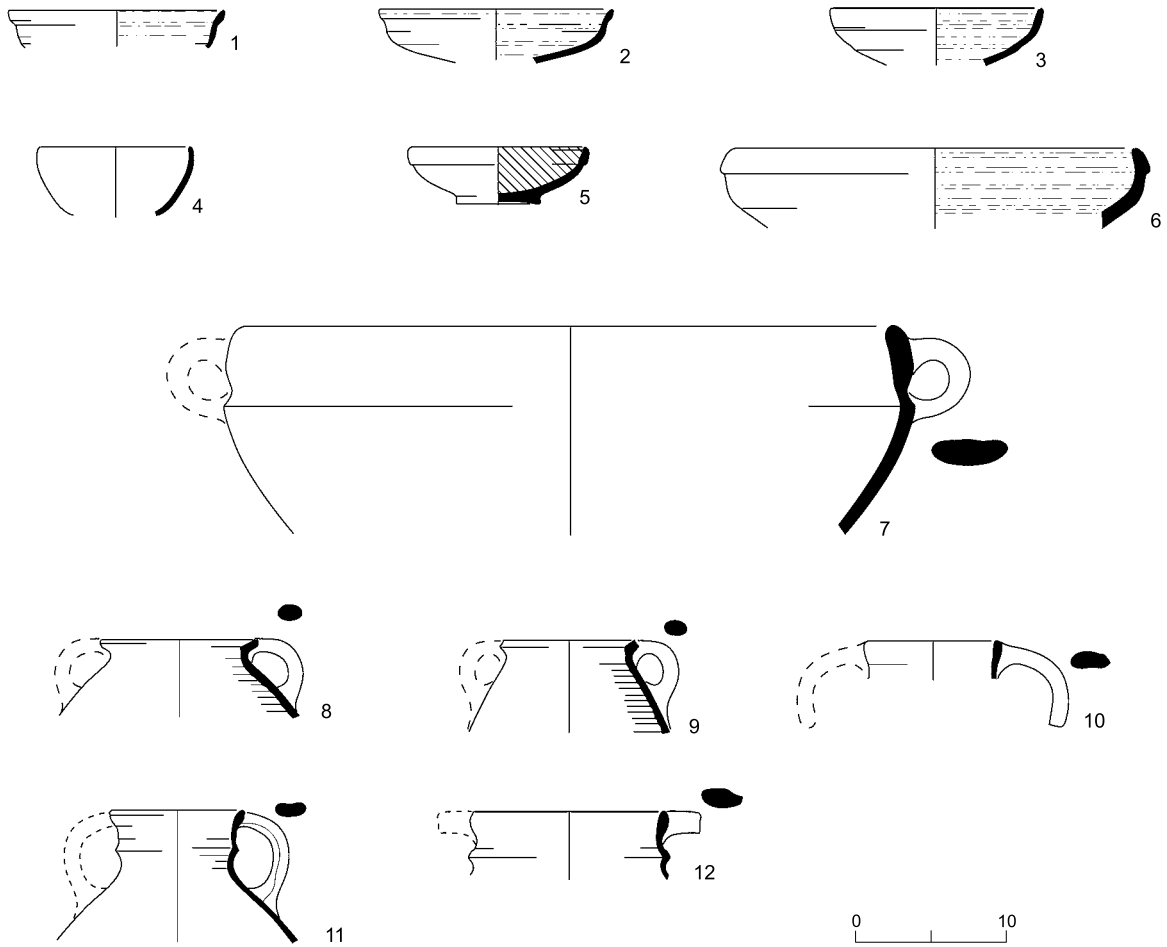
כלי החרס מבור המים

עיקר שברי כלי החרס בבור המים התגלו בשכבה 105, הכוללת אדמה כהה, כנראה חומר אורגני שרוף, ובשכבה 107 שמתחתיה, הכוללת אדמת סחף בצבע חום בהיר שהצטברה על קרקעית הבור. רוב המכלול מתוארך לסוף תקופת הברזל (איורים 1–3), אך התגלו גם שברי כלים מהתקופה הפרסית (איור 4). הובחן בברור כי שברי הכלים מהתקופה הפרסית התגלו בחלקה העליון של שכבה 105 ומעליה (הסלים העליונים בלוקוסים 103 ו-105, וכן לוקוס 104), ואילו שברי הכלים מסוף תקופת הברזל התגלו בחלקה התחתון של שכבה 105 ומתחתיה. הכלים הנפוצים ביותר במכלול של בור המים הם פערורים, פכים, שלרובם שפת תלתן, וקערות ששפתן מקופלת החוצה, וכן התגלו מעט קנקני שק וסירי בישול. מתוך כ-150 שפות כלים שנשמרו (כ-50 של פערורים, 30 של קערות, כ-20 של פכים והיתר של כלים אחרים), נבחרו לציון דוגמאות מייצגות של מגוון טיפוסי הכלים שהתגלו. השוואות נערכו בדרך כלל לכלים דומים משכבות מתוארכות היטב באתרים סמוכים, ובהם עיר דוד (שטח E, שכבות 10, 9; Zuckerman 2012; De Groot and Bernick-Greenberg 2012), רמת רחל (שכבה V; 1964; Aharoni 1962), עין גדי (שכבות IV–V; 2007; Yezerski 2007; Stern 2007) ולכיש (שכבה II; 2004; Zimhoni).

הכלים מסוף תקופת הברזל

קערות וקדרות (איור 1: 1–7). — קערות 1–3 הן קערות עדינות, שלהן דופן דקה במיוחד ושפה מקופלת החוצה ולחוצה אל הדופן, היוצרת בקצה זיווי קל כלפי חוץ. הן מחופות במשח אדמדם וממורקות במירוק צפוף ובוהק.

¹ אירנה לידסקירזניקוב ציירה את כלי החרס.

איור 1. ממצא כלי חרס מסוף תקופת הברזל: כלי הגשה ובישול.

מס'	כלי	לוקוס	סל	תיאור
1	קערה	103	1016-16	טין חום אדום, גריסים לבנים, משח בהיר, מירוק צפוף בפנים ועל השפה
2	קערה	103	1012-14	טין חום אדום, גריסים לבנים, משח בהיר, מירוק צפוף בפנים ועל השפה
3	קערה		1017-1	טין חום אדום, גריסים לבנים, חיפוי אדום, מירוק בקווים עבים וצפופים בפנים ועל השפה
4	קערה	103	1012-41	טין חום אדמדם, מעט גריסים לבנים, מפולם היטב, צריפה גבוהה מתחתית
5	קערה	103	1016-12	טין חום אדום, גריסים לבנים, משח אדום בפנים, סימני ניתוק חבל בבסיס
6	קערה	103	1016-13	פני שטח חומים אדמדמים, ליבה חומה, מעט גריסים לבנים, מירוק בפנים ועל השפה
7	קדרה	103	1011-5	טין חום אדמדם, ליבה אפורה, גריסים לבנים, סימני מירוק חלשים על משח דליל, זיווי חד מתחת לשפה במקום חיבור הידית, סימני קרצוף עד כ-4 ס"מ מתחת לקו הזיווי
8	סיר בישול	107	1044-10	טין חום אדום, ליבה חומה, גריסים לבנים
9	סיר בישול	103	1016-1	טין חום אדמדם, גריסים לבנים
10	סיר בישול	107	1051-3	טין חום אדום, ליבה חומה, מעט גריסים לבנים
11	סיר בישול	103	1012-7	טין חום אדום, מעט גריסים לבנים
12	סיר בישול	107	1043-1	טין חום אדום, מעט גריסים לבנים

קערות אלו אופייניות לשכבות מהמאה הז' לפסה"נ בלבד. קערות דומות התגלו בעיר דוד בירושלים (שטח E, Singer 1999: 10; שכבה B8c; טיפוס B8c), בתל עירא (שכבה VI; Freud 1999: 6.63:1-5; 6.92:2-5), בעין גדי (שכבה V; Yezerski 2007: Pl. 1:1-6; ושכבות VII-VI) ובעיר דוד (שכבה V; Avits 2002: Fig. 10:B14).

לקערה 4 דופן דקה ומעוגלת, הנוטה מעט פנימה בקצה. קערות שלהן דופן כדורית דומה התגלו בשכבות מהמאה הז' לפסה"נ, והן ממשיכות את הקערות הדקות עם הדופן הישרה הנוטה החוצה מהמאה הז' לפסה"נ. קערות דומות התגלו בעיר דוד (שטח E, שכבה 11; De Groot and Bernick-Greenberg 2012: Fig. 4.1:21; וברמת רחל (שכבה V; Aharoni 1964: Fig. 17:53-56).

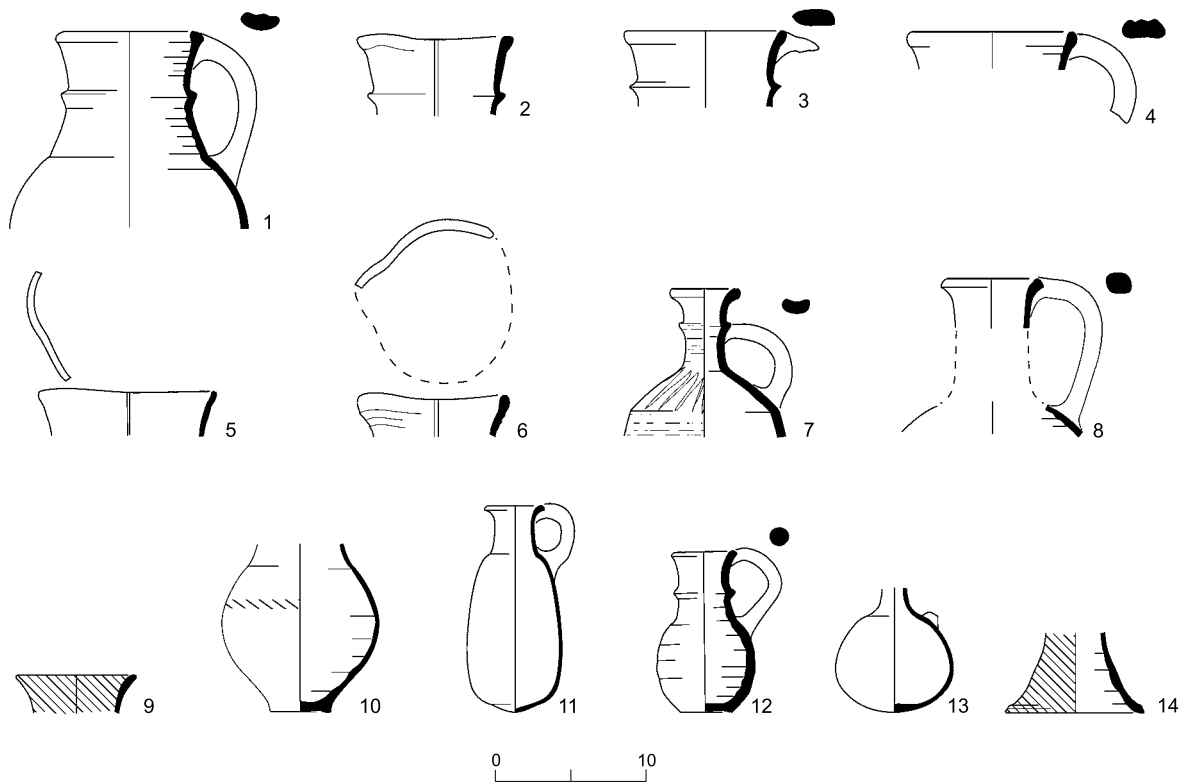
לקערות 5 ו-6 שפה מקופלת החוצה, והן נפוצות מאוד במאות הח'-הז' לפסה"נ. קערות מטיפוס זה, שלהן שפה מוארכת, וכן קערות קטנות כדוגמת קערה 5 נפוצות יותר בשכבות מהמחצית השנייה של המאה הז' לפסה"נ. קערות דומות התגלו בעיר דוד (שטח E, שכבה 10; De Groot and Bernick-Greenberg 2012: Fig. 4.2:6; ברמת רחל (שכבה V; Aharoni 1964: Fig. 16:35-60; 17:1-48; ושכבה V; Yezerski 2007: Pl. 1:19-36).

קערה 7 נפוצה מאוד ביהודה במאות הח'-הז' לפסה"נ, ודומות לה התגלו בעיר דוד (שטח E; De Groot and Bernick-Greenberg 2012: 62-64, type B8a), ברמת רחל (שכבה V; Aharoni 1964: Fig. 18:1-5; ושכבה V; Yezerski 2007: Pl. 2:6-9).

סירי בישול (איור 1: 8-12). — סירים 8 ו-9 הם סירים פתוחים, שלהם שפה דקה, קצרה, הנוטה החוצה, ללא חריץ בקצה, המאפיין את השפות בסירים אלה. הסירים נפוצים מאוד ביהודה במאה הז' לפסה"נ, והם ממשיכים למאה הז' עם שינויים קלים, כמו דופן יותר דקה ושפה ללא חריץ. סירים דומים התגלו בעיר דוד (שטח E, שכבה 10; De Groot and Bernick-Greenberg 2012: 68, Fig. 4.3:9; ברמת רחל (שכבה V; Aharoni 1964: Fig. 18:7-12), בעין גדי (שכבה V; Yezerski 2007: Pl. 5:6-15; ובשכם (שכבה V מהתקופה הפרסית). לאפ מציינת על סמך הממצא משכם כי הטיפוס מתקופת הברזל ממשיך לתקופה הפרסית (Lapp 2008: 29-30, Pl. 2.10:15-20).

סירים 10-12 הם סירים סגורים, שבמרכז צווארם רכס בולט ושפתם פשוטה ונוטה החוצה. הם אופייניים ליהודה במאה הז' לפסה"נ, וכמוהם התגלו בעיר דוד (שטח E, שכבות 11, 10; De Groot and Bernick-Greenberg 2012: 13, 14, Fig. 4.3:13, 14), בעין גדי (שכבה V; Yezerski 2007: Pl. 4:7-14; ובלכיש (שכבה II; Zimhoni 2004: Fig. 26.53:6).

פכים ופכיות (איור 2: 1-13). — הפכים הנפוצים ביותר בבור הם פכים שלהם שפת תלתן (איור 2: 1-6). לפכים 1-4 שפת תלתן נפתחת החוצה, צוואר רחב ורכס במרכז הצוואר. לפך 5 דופן דקה יחסית. לפך 6 ארבעה חריצים אופייניים מתחת לשפה. פרט לפכים שצוירו התגלו בבור שפות תלתן נוספות של למעלה מעשרה פכים דומים. פכים אלה אופייניים בדרך כלל לתקופת הברזל, אך לשניים מהם יש טין שונה משל האחרים (איור 2: 3, 5), המלמד אולי שהם המשיכו לתקופה הפרסית. פכים דומים התגלו בעיר דוד (שטח E, שכבה 10; De Groot and Bernick-Greenberg 2012: 30, 31, Fig. 4.4:13), בעין גדי (שכבה V; Yezerski 2007: Pl. 6:30, 31; ובמערה ליד הולילנד, שבה הם מתוארכים לראשית התקופה הפרסית (Ben-Arieh 2000: Fig. 12:1). פך 2 ייחודי ברכס המודגש בצוואר, והוא

איור 2. ממצא כלי חרס מסוף תקופת הברזל: כלי אגירה וכן/קובעת.

מס'	כלי	לוקוס	סל	תיאור
1	פך	103	1012-5	טין חום אדום, פני שטח חומים ולבנבנים מחוץ, מעט גריסים לבנים גדולים, צרוף היטב
2	פך	107	1050-2	טין אדום חום, הרבה גריסים לבנים קטנים ובינוניים
3	פך	103	1012-8	טין חום בהיר, ליבה חומה אפורה, גריסים אחדים
4	פך	103	1012-5	פני שטח חומים ולבנבנים, טין וליבה חומים אדומים, גריסים לבנים
5	פך	103, 104	1012-21 (1026)	טין חום אדום, פני שטח בחוץ לבנבנים, גריסים גדולים לבנים
6	פך	107	1044-11	טין חום בהיר בזו בחוץ ואדמדם בפנים, גריסים לבנים
7	דקנטר	103	1016-2	טין אדמדם בחוץ ואפור בפנים, מעט גריסים לבנים, משח ורדרד, מירוק אופקי בצוואר ובגוף ואנכי בכתף
8	פך	103	1012-6	טין חום אדום, ליבה אפורה, משח ורדרד, שרידי מירוק אנכי
9	פך	103	1016-20	טין חום, גריסים לבנים, חיפוי אדום כהה בפנים ובחוץ
10	פך	103	1016-8	טין חום אדום, הרבה גריסים זעירים לבנים, פס צבע בחלק העליון של הגוף, נקב ברופן לאחר הצריפה (אולי פיצוץ בגלל גריסים)
11	פכית	103	1013	טין חום אדום, גריסים לבנים רבים, שחוק מאוד
12	פכית	103	1015	טין חום אדום בצד החיצוני, גריסים לבנים וכהים, החלק התחתון עשוי גס
13	פכית	103	1014	טין חום אדום, גריסים לבנים ברובם, הבסיס מתקלף ושחוק
14	כן/קובעת	103	1012-13	בסיס של כן או קובעת, טין חום אדום, גריסים לבנים רבים, חיפוי אדום בצד החיצוני

מופיע רק בשכבות של המאה הז' לפסה"נ. פכים דומים לו התגלו בעין גדי (שכבה V; Yezerski 2007: Pl. 6:25; V) ובתל עירא (שכבה VI; Freud 1999: Fig. 100:22, 23; VI).

פך 7 הוא דקנטר יהודאי, שלו שפה פשוטה, נפתחת (בניגוד לשפה המעובה של רוב הפכים מטיפוס זה) ומירוק אנכי על הכתף. הדקנטר נפוץ ביותר במאה הז' לפסה"נ. כלים דומים עם שפה דומה התגלו בעיר דוד (שטח B, שכבה 10; De Groot and Ariel 2000: Fig. 10:4; V), בעין גדי (שכבה V; Yezerski 2007: Pl. 7:12; V) ובערד (שכבה VII; Singer-Avits 2002: Fig. 45:5; VII).

לפכים 8 ו-9 צוואר גבוה ושפה נפתחת החוצה. השפה של פך 9 מחופה באדום מפנים ומחוץ. פך 8 אינו מחופה, אך אפשר שהחיפוי נשחק בשל השתמרות גרועה. פכים דומים התגלו בעיר דוד (שטח E, שכבות 11, 12; De Groot and Bernick-Greenberg 2012: 80, J5, Fig. 4.4:17) וברמת רחל (שכבה V; Aharoni 1962: Fig. 28:44; V).

לפך 10 גוף אגסי ובסיס שטוח. חלקו העליון של הגוף עוטר בצביעה של פס שחור אופקי התחום בשני פסים אדומים. פכים אלה מתוארכים לסוף המאה הח' ולמחצית הראשונה של המאה הז' לפסה"נ. הם אינם נפוצים, אך דומים להם, עם גוף מעוגל יותר, התגלו בעיר דוד (שכבה 12; De Groot and Bernick-Greenberg 2012: Fig. 12; V) ובעיר דוד (שכבה 11; De Groot and Ariel 2000: Fig. 8:17; 4.5:4).

לפכית 11 גוף מוארך, צוואר רחב ושפה נפתחת החוצה. היא נפוצה בסוף תקופת הברזל, וכמוה התגלו בעיר דוד (שטח E, שכבה 10; De Groot and Bernick-Greenberg 2012: Fig. 4.4:2; 10).

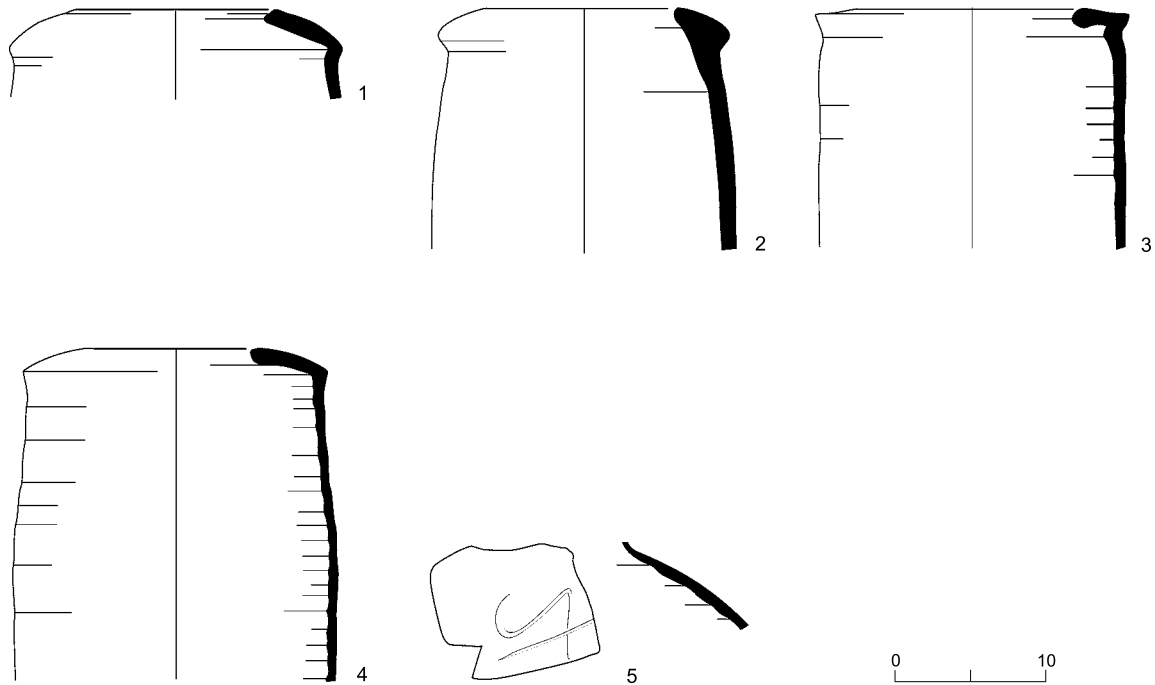
פכית 12 קטנה, ולה צוואר רחב עם רכס במרכז וידיית ארוכה, הנמשכת מהשפה לכתף. פכית דומה התגלתה בתל בטש (שכבה II; Mazar and Panitz-Cohen 2001: Pl. 74:8; II).

לפכית 13 גוף כדורי. היא נפוצה בתקופת הברזל ב', וכמוה התגלו בעיר דוד (שטח E; De Groot and Bernick-Greenberg 2012: Fig. 4.4:5; V) ובעין גדי (שכבה V; Yezerski 2007: Pl. 6:6; V).

כן או קובעת (איור 14:2). — בסיס של כן או קובעת מחופה מחוץ באדום. קובעות עם בסיס דומה התגלו ברמת רחל (Lipschitz et. al. 2011: Fig. 15).

פערורים ופיטס (איורים 3:1-5). — כלים 1-4 הם פערורים. לפערורים 1, 3 ו-4 שפה חלקה ומוארכת, שהקצה שלה מעוגל או חתוך. בבור המים התגלו שפות רבות ושברי גוף של לפחות חמישה-עשר פערורים מטיפוס זה. זהו טיפוס נפוץ ביותר ביהודה בשלהי תקופת הברזל, וכמוהו התגלו בעיר דוד (שטח E, שכבה 10; De Groot and Bernick-Greenberg 2012: Fig. 4.6:4; V) וברמת רחל (שכבה V; פרויד תשע"ח: 95-98, פערורים 1, 5; Aharoni 1964: Fig. 5; 21).

לפערור 2 שפה חלקה וקצרה, הבולטת החוצה מעבר לדופן הכלי. טיפוס זה נפוץ בסוף המאה הח' וראשית המאה הז' לפסה"נ, וכמוהו התגלו בגבעה הצרפתית מצפון לירושלים (Barkay, Fantalkin and Tal 2002: 64) ובעיר דוד (שטח E, שכבה 12; פרויד תשע"ח: 97; פערור 4; De Groot and Bernick-Greenberg 2012: Fig. 4.6:1; 4). שבר 5 הוא חלק מפיטס, שעוטר בחריתה לפני הצריפה. פיטסים עם חריתות דומות התגלו בעיר דוד (Shoham 2000: 24: IP 36-39, 45) ובתל עירא (שכבה VII; Kletter 1999; ושם דיון והשוואות).

איור 3. ממצא כלי חרס מסוף תקופת הברזל: פערורים ופיטס.

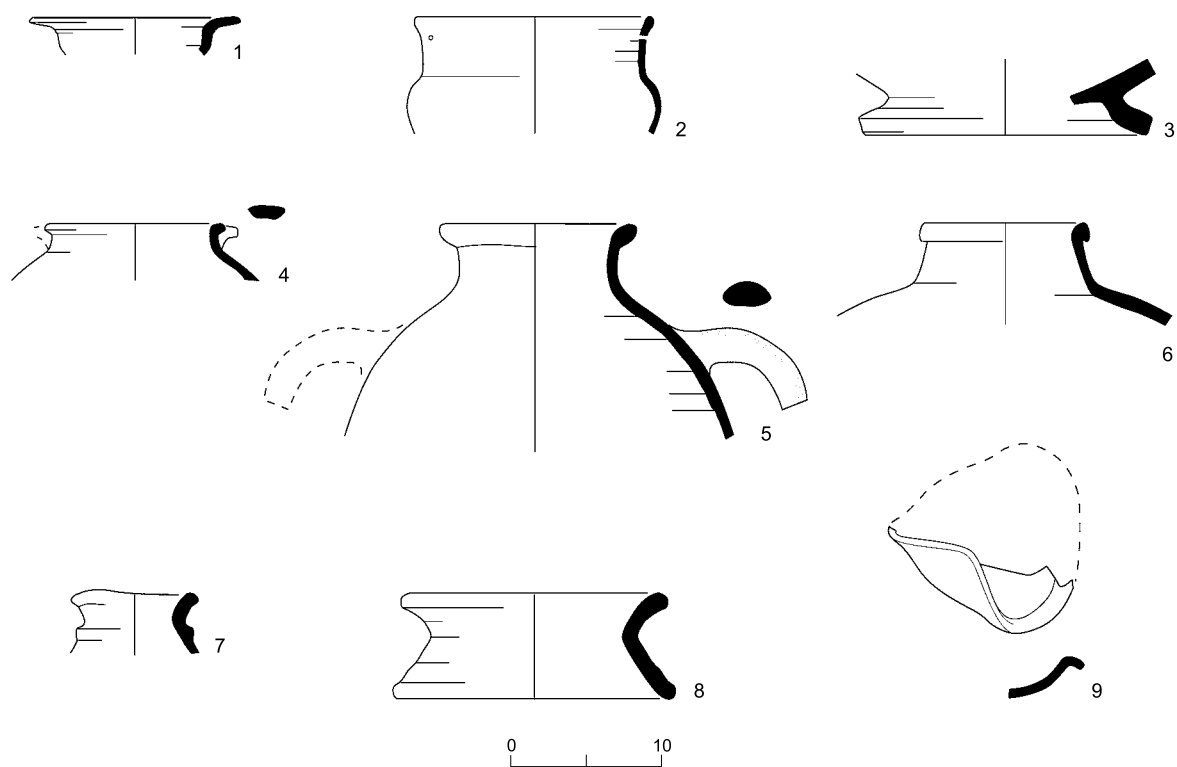
מס'	כלי	לוקוס	סל	תיאור
1	פערור	107	1044-5	טין חום אדום, ליבה חומה, הרבה גריסים לבנים גדולים וקטנים
2	פערור	107	1042-12	טין אדמדם בצד החיצוני וחום בליבה ובצד הפנימי, הרבה גריסים זעירים לבנים
3	פערור	103	1011-6	טין חום אדום, ליבה אפורה, הרבה גריסים גדולים לבנים
4	פערור	107	1042-16	טין אפור חום, ליבה אפורה, הרבה גריסים גדולים לבנים
5	שבר פיטס	106	1031-18	טין חום אפור, גריסים לבנים רבים, חריתה לפני צרפה

הכלים מהתקופה הפרסית

קערות (איור 4: 1, 2). — לקערה 1 שפת מדף, ודומות לה התגלו בעיר דוד (שטח E, שכבה 9; Zuckerman 2012: Fig. 3.2:3) ובעין גדי (שכבה IV; Stern 2007: Fig. 5.2.1:5).
קערה 2 מזווה ולה דופן דקה. קערות דומות התגלו בעיר דוד (שטח E, שכבה 9; Zuckerman 2012: Fig. 3.1:11) ובעין גדי (שכבה IV; Stern 2007: Fig. 5.2.1:21–23).

מורטריה (איור 4: 3). — בסיס טבעת של קערת מורטריה. קערות מטיפוס זה שלהן בסיס טבעת נפוצות בראשית התקופה הפרסית, וכמוהן התגלו בעיר דוד (שכבה 9; Zuckerman 2012: Fig. 3.4:3).

סיר בישול (איור 4: 4). — לסיר צוואר רחב וקצר ושפה משוטחת כלפי חוץ. סירים דומים התגלו בעיר דוד (שטח E, שכבה 9; Zuckerman 2012: Fig. 3.4:10) ובעין גדי (שכבה IV; Stern 2007: Fig. 5.2.4:8).

איור 4. ממצא כלי חרס מהתקופה הפרסית.

מס'	כלי	לוקוס	סל	תיאור
1	קערה	103	1009.4	טין חום ורדרד, ליבה אפורה, הרבה גריסים זעירים לבנים
2	קערה	105	1027.1	טין חום בהיר ואפור חום, ליבה אפורה, מעט גריסים לבנים
3	מורטריה	103	1009.5	טין צהוב ירקרק עם גריסים כהים
4	סיר בישול	105	1025.1	טין חום אדום ושחור
5	קנקן	104	1023/6	טין חום בהיר בז בצד החיצוני וחום אדום בצד הפנימי, גריסים זעירים לבנים רבים, בועות אוויר בדופן
6	קנקן	103	1009.2	טין חום בהיר בחוץ ואפור בצד הפנימי ובליבה, מעט גריסים גדולים לבנים והרבה גריסים קטנים
7	פך	103	1009.3	טין אפור בהיר בחוץ וחום אדמדם בפנים, ליבה אפורה כהה, הרבה גריסים זעירים לבנים
8	כץ	105	1032.2	טין בז אפור, ליבה אפורה אדומה, הרבה גריסים זעירים לבנים
9	נר	104	1026	טין חום בהיר, ליבה אפורה ואדומה, הרבה גריסים זעירים לבנים

קנקנים (איור 4: 5, 6). — קנקנים ששפתם מתחדדת כלפי מטה או נוטה החוצה, ולהם כתף מתעגלת ושתי ידיעות. לקנקן 6 בסיס מעוגל (לא צויר). קנקנים דומים התגלו בעין גדי (שכבה IV; Stern 2007: Fig. 5.2.5:1–3) ובמערה ליד הוילינד (Ben-Arieh 2000: Fig. 15:3–5).

פך (איור 4: 7). — פך ששפתו תלתנית וצווארו רחב וקצר ובמרכזו יש רכס. פכים דומים התגלו בעין גדי (שכבה IV; Stern 2007: Fig. 5.2.6:3, 4).

כנ (איור 4: 8). — כן רחב ונמוך, המזווה בחדות במרכזו. כנים כאלו נפוצים החל מסוף תקופת הברזל ועד לתקופה הפרסית. כנים דומים התגלו ברמת רחל (6, 5: 25; Aharoni 1962: Fig. 25:5, 6) ובמערה ליד הולילנד (Ben-Arieh 2000: Fig. 18:6).

נר (איור 4: 9). — נר שבסיסו מעוגל במקצת. נרות דומים התגלו בעיר דוד (שטח E, שכבה 9; Zuckerman 2012: Fig. 3.7:2–4) ובעין גדי (שכבה IV; 7, 5: 10.2; Stern 2007: Fig. 5.2.10:5, 7).

סיכום

רוב טיפוסי הכלים מבור המים דומים לכאלה שהתגלו בשכבות החורבן של שנת 586 לפסה"נ בעיר דוד בירושלים (שכבה 10), בעין גדי (שכבה V) וברמת רחל (שכבה V). אמנם המכלול הקרמי בבור כולל גם שברים אחדים של כלי חרס מסוף המאה הח' והמחצית הראשונה של המאה הז' לפסה"נ (ר' איורים 2: 10; 3: 2, 5), אך למרות זאת נראה שיש לתארך את המכלול של תקופת הברזל לסוף המאה הז' וראשית המאה הו' לפסה"נ. מעל לשכבות ההצטברות שמעורבים בהן החרסים מתקופת הברזל, התגלו בבור שכבות עם חרסים מראשית התקופה הפרסית.

כלי החרס מהקולומבריום

בחפירת הקולומבריום התגלו שברי כלי חרס מעורבים, ללא ריבוד, המתוארכים ברובם, בדומה למכלול מבור המים, לשלהי תקופת הברזל (המחצית השנייה של המאה הז' וראשית המאה הו' לפסה"נ). מכלול זה כולל שברי פערורים (להשוואה: איור 3: 1, 3, 4), קדרה וקערות ששפתן מקופלת החוצה והן מחופות במשח ורדרד וממורקות (להשוואה: איור 1: 6, 7) וסירי בישול ללא צוואר (להשוואה: איור 1: 8, 9). כן התגלו בקולומבריום קערה מן התקופה הפרסית וחומר טבון.

הפניות

עדוי ז' 2019. ירושלים, ראס אל-עמוד: שרידים למן תקופת הברזל ועד לתקופה הרומית. חרשות ארכיאולוגיות – חפירות וסקרים בישראל 131 (29/9). http://www.hadashot-esi.org.il/Report_Detail.aspx?id=25610&mag_id=127 (תאריך גישה 29/9/2019).

פרויד ל' תשע"ח. הייצור והשימוש המוני בפערורים בירושלים וסביבותיה במשך תקופת הברזל ב': טיפולוגיה, כרונולוגיה ותפוצה במרחב. בתוך י' גדות, י' זלינגר, ק' ציטרין-זילברמן וג' עוזיאל, עורכים. חירושים בארכיאולוגיה של ירושלים וסביבותיה י"א. ירושלים. עמ' 93–110.

Aharoni Y. 1962. *Excavations at Ramat Raḥel I: Seasons 1959 and 1960* (Centro di studi semitici, serie archaeologica 2). Rome.

Aharoni Y. 1964. *Excavations at Ramat Raḥel II: Seasons 1961 and 1962* (Centro di studi semitici, serie archaeologica 6). Rome.

Barkay G., Fantalkin A. and Tal O. 2002. A Late Iron Age Fortress North of Jerusalem. *BASOR* 328:49–71.

Ben Arieh S. 2000. Salvage Excavation Near the Holyland Hotel, Jerusalem. *'Atiqot* 40:1–24.

- De Groot A. and Ariel D.T. 2000. Ceramic Report. In D.T. Ariel ed. *Excavations at the City of David 1978–1985 Directed by Yigal Shiloh V: The Extramural Areas* (Qedem 40). Jerusalem. Pp. 91–154.
- De Groot A. and Bernick-Greenberg H. 2012. *Excavation at the City of David 1978–1985 Directed by Yigal Shiloh VII: Area E: Stratigraphy and Architecture*. (Qedem 53). Jerusalem.
- Freud L. 1999. The Iron Age. In I. Beit-Arieh. *Tel 'Ira: A Stronghold in the Biblical Negev* (Tel Aviv University Institute of Archaeology Monograph Series 15). Tel Aviv. Pp. 189–289.
- Kletter R. 1999. Iron Age Pithoi Bearing Potter's Marks. In I. Beit-Arieh ed. *Tel 'Ira: A Stronghold in the Biblical Negev* (Tel Aviv University Institute of Archaeology Monograph Series 15). Tel Aviv. Pp. 350–357.
- Lapp N.L. 2008. *Shechem IV: The Persian-Hellenistic Pottery of Shechem/Tell Balāṭah* (ASOR Archaeological Reports 11). Boston.
- Lipschits O., Gadot Y., Arubas B. and Oeming M. 2011. Palace and Village, Paradise and Oblivion: Unraveling the Riddles of Ramat Raḥel. *NEA* 74.1:2–49.
- Mazar A. and Panitz-Cohen N. 2001. *Timnah (Tel Batash) II: The Finds from the First Millennium BCE* (Qedem 42). Jerusalem.
- Shoham Y. 2000. Inscribed Pottery. In D.T. Ariel ed. *Excavations at the City of David 1978–1985 Directed by Yigal Shiloh VI* (Qedem 41). Pp. 17–25.
- Singer-Avitz L. 2002. Arad: The Iron Age Pottery Assemblages. *Tel Aviv* 29:110–215.
- Stern E. 2007. *En-Gedi Excavations I: Conducted by B. Mazar and I. Dunayevsky; Final Report (1961–1965)*. Jerusalem.
- Yezerki I. 2007. Pottery of Stratum V. In E. Stern. *En-Gedi Excavations I: Conducted by B. Mazar and I. Dunayevsky; Final Report (1961–1965)*. Jerusalem. Pp. 86–132.
- Zimhoni O. 2004. The Pottery of Levels III and II. In D. Ussishkin. *The Renewed Archaeological Excavations at Lachish (1973–1994) IV* (Tel Aviv University Institute of Archaeology Monograph Series 22). Tel Aviv. Pp. 1789–1899.
- Zuckerman S. 2012. The Pottery of Stratum 9 (The Persian Period). In A. De-Groot and H. Bernick-Greenberg. *Excavations at the City of David 1978–1985 Directed by Yigal Shiloh VII: Area E: The Finds* (Qedem 54). Jerusalem. Pp. 31–50.

JERUSALEM, RAS EL-‘AMUD: POTTERY

LIORA FREUD

Two pottery assemblages were examined from the excavation at Ras el-‘Amud (see Adawi 2019): from the cistern and from the columbarium. The assemblage from the cistern is large and varied. Most of the potsherds were retrieved from Accumulations 105, which also included burnt organic matter, and 107—the two bottom layers of accumulation inside the cistern. Pottery from the end of the Iron Age (Figs. 1–3), which makes up the bulk of the assemblage, came from the lower part of Accumulation 105 and Accumulation 107, below it. The most common vessels are holemouth jars (c. 50 rims); jugs (c. 20 rims), most of which have a trefoil rim; bowls (c. 30 rims), generally with a folded-out rim. Also found were a few bag-shaped jars and cooking pots. These types resemble those found in the 586 BCE destruction strata in Jerusalem’s City of David (Stratum 10), at ‘En Gedi (Stratum V) and at Ramat Rahel (Stratum V). Although the ceramic assemblage from the cistern includes several potsherds from the late eighth and first half of the seventh century BCE (see Figs. 2:10; 3:2; 3:5), the Iron Age assemblage should probably be dated to the late seventh and early sixth centuries BCE. A few potsherds from the early Persian period (Fig. 4) were also discovered, mostly in the upper part of Accumulation 105 and above it.

The columbarium yielded a limited, mixed assemblage. Like the assemblage from the cistern, most of the vessels date from the end of the Iron Age. These include fragments of holemouth jars (such as those in Fig. 3:1, 3, 4); a casserole and bowls with folded-out rims and decorated with a pinkish wash and burnish (such as those in Fig. 1:6, 7); and cooking pots without a neck (such as those in Fig. 1:8, 9). A Persian-period bowl and *tabun* material were also recovered from the columbarium.

CAPTIONS TO ILLUSTRATIONS

Fig. 1. Late Iron Age pottery: tableware and cooking ware.

Fig. 2. Late Iron Age pottery: storage vessels and a stand/chalice.

Fig. 3. Late Iron Age pottery: holemouth jars and a pithos.

Fig. 4. Persian pottery.